

21

Overblik over færøsk europapolitik

- Historik
- Samarbejde med EU
- Koalitionsgrundlaget
- Kommissoriet for undersøgelsen
- Hørføringsretlige begrænsninger
- Oppositionens forslag

Færøernes forhold til EFTA og EU

- 1967: FO omfatter af DK's medlemskab af EFTA
- 1973: DK/GL i EU. FO ikke med i EU. Riget udtreder af EFTA
- 1974: Handelsarrangement med EU
- 1991: 1. handelsaftale mellem FO og EU
- 1997: 2. handelsaftale mellem FO og EU
- 2001: Veterinæraftale mellem Færøerne og EU
- 2009: Rammeprogram om forskning (FP7) / Luftfartsaftale (ECAA)

Færøsk eksport til EU lande

DKK millioner (F03)

År

■ Eksport til EU lande Total eksport ■ Andel til EU

- Ca. 65% af Færøernes eksport går til EU lande
- Historisk set har det været ca. 80% til EU, men det er faldet lidt de seneste år.

Færøsk import fra EU lande

DKK millioner (F04)

År

■ Import fra EU lande Total import ■ Andel fra EU

- Også ca. 65% af Færøernes import kommer fra EU lande.
- Historisk set har det varieret fra år til år, dog ligger ret stabilt omkring de 70%.

Koalitionsgrundlaget – september 2008

- Der skal etableres en ny europapolitik m.h.p. at Færøerne og Europa skal nærme sig hinanden i et nyt og tæt samarbejde
- To undersøgelses- og udrædningsarbejder skal gennemføres hurtigst muligt
- Undersøgelsen om mulighed for EFTA medlemskab skal færdiggøres indenfor et halvt år
- Færøerne skal med i det indre marked med varer, tjenester, kapital og arbejdskraft. Den nye samarbejdsform skal også omfatte samarbejde indenfor skole og uddannelse, forskning, kultur, veterinærforhold, folkesundhed m.v. Færøerne skal deltage i den europæiske luftfartsaftale.
- Koalitionen vil vide og ikke gæne om mulighederne for tættere forbindelser til EU. Derfor skal et hurtigt arbejdsvalg etableres m.h.p. at udrede alle muligheder for tilknytning til EU, herunder også betingelser for EU medlemskab.
- Den videre politiske proces skal tage udgangspunkt i rapporten fra ekspertudvalget.

Kommissoriet

- Udvalgets kommissorium er at undersøge, hvordan Færøerne får den mest fordelagtige tilknytning til EU, der bl.a. omfatter de fire friheder varer, kapital, tjenester og arbejdskraft samt forskning, uddannelse, kultur m.v.
- Udvalget skal i denne forbindelse undersøge fordele og ulemper med, at Færøerne står udenfor EU, såvel som at udvalget undersøger fordele og ulemper med at Færøerne indtræder i EU.
- Herudover skal udvalget belyse forskellen mellem, at det danske EU medlemskab udvides til at omfatte Færøerne og et selvstændigt færøsk EU medlemskab. Udvalget skal ligeledes udrede forudsætningerne for begge disse muligheder.

Forfatningsretlige begrænsninger

- Allerede 90' er udvalgene konkluderede, at "Færøernes statsretlige stilling medfører, at forhandlinger med EU delvis kommer til at handle om forhold mellem Færøerne/Danmark på den ene side og EU på den anden side, og delvis om forhold mellem Danmark og Færøerne"
- De forfatningsmæssige begrænsninger er nærmest skåret ud i pap efter vedtagelsen af den såkaldte "udenrigspolitiske bemyndigelseslov" i 2005.
- Begrænsningerne er især blev påpeget i to forskellige sammenhænge:
 - a) DK støtter FOs bestræbelser for medlemskab i EFTA, men understreger samtidig, at medlemskabet kan ikke anvendes som springbræt til deltagelse i EØS.
 - b) DK støtter FOs bestræbelser for medlemskab i EFTA, men understreger samtidig, at medlemskabet må deles med GI, såfremt GI også ønsker medlemskab i EFTA.
- Forslaget til den grønlandske selvstændighedslov, der p.t. er til behandling i folketinget bygger på samme opfattelse, i.e. at Danmark er et enhedsrige

Beslutningsforslag fra oppositionen

Lagtinget tilslutter sig:

- at landsstyret indleder forhandlinger om medlemskab i EFTA og EØS for fuldt ud at kunne deltage i EUs 4 friheder
- at landsstyret i denne forbindelse forbereder lovforslag mhp at overføre de nødvendige sagsområder til færøske myndigheder
- at landsstyret inden 1 år forelægger Lagtinget en redegørelse om forudsætningerne for medlemskab

Vi har lært af 1990'erne

FØROYABANKI

En oversigt over den økonomiske situation på Færøerne

Nordatlantens Brygge, 11. marts 2009
Johnny í Grótunum

Mine centrale budskaber i dag

- Som en lille åben økonomi er det færøske samfund naturligvis påvirket af den nuværende globale finanskrisen og økonomiske recession
- Tydelige indikationer om en nedkøling af økonomien, men økonomien var tæt på overophedning, da finanskrisen ramte
- Dog stærke fundamentale økonomiske forhold til at imødegå finanskrisen og den efterfølgende økonomiske nedtur
 - Den offentlige sektor
 - Husholdningssektoren
 - Erhvervssektoren

FØROYABANKI

Færøerne er en lille åben økonomi, målt på international handel...

Mill. DKK	2004	2005	2006	2007	2008
Exporte (X)	3689	3587	3669	4023	4205
Importe (M)	3763	4490	4692	5300	4982
Trade (X+M)	7452	8077	8361	9322	9187
GDP	10.085	10.399	11.873	12.933	13.619
(X+M)/GDP	74%	78%	72%	72%	67%
X/GDP	37%	35%	33%	31%	31%

- Derfor bliver vi selvfølgelig ramt af recession på eksportmarkedene

FØROYABANKI

... men ikke så åben som en anden nordatlantisk økonomi på kapitalmarkederne

- Stærk kontrast til Island, hvor gældsætningen har været enorm
 - Fx svarede islandske finansielle institutioners balance til 14 X BNP, hvorimod færøske bankers balancer svarer til 2-3 X BNP
 - Islandske husholdninger lånte ca 25% af deres boliglån i fremmed valuta
- Udenlandske investeringer på Færøerne
- Færøske investeringer i udlandet
- International låntagning begrænset til Landsstyret, de to store banker i mindre omfang og nogle få større eksportvirksomheder

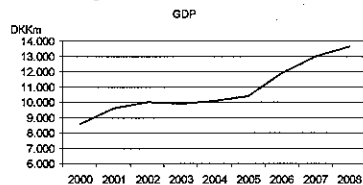
FØROYABANKI

Nedkøling af økonomien ses i forbrugernes og virksomhedernes adfærd

- Tydelige indikationer om en nedkøling af økonomien
 - Import af forbrugsvarer faldt 5% i 2008
 - Import af varige goder faldt hurtigere (bilimporten faldt 23%)
 - Udlånsvæksten faldt fra 28% i 2007 til 2% i 2008
- Men økonomien var også tæt på overophedning, da finanskrisen ramte

FØROYABANKI

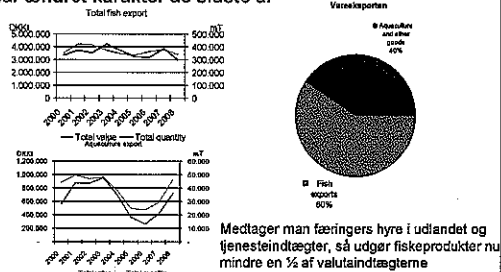
Økonomisk vækst aftager, men vi er vant til store omslag i økonomisk aktivitet

- Væksten har været stor, 5-10% årligt siden 2005
- Ca 4% vækst sidste år og sandsynligvis negativ vækst i år

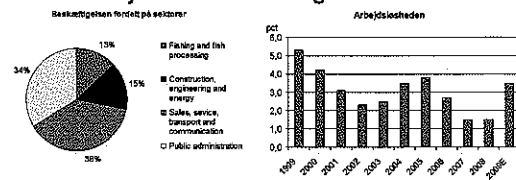
FØROYABANKI

Eksporsten har været stabil, men sammensætningen har ændret karakter de sidste år

FØROYABANKI

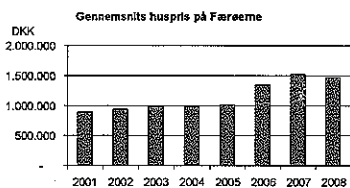
Arbejdsstyrken er veluddannet og fleksibel, men arbejdsløsheden er stigende

- Arbejdsstyrken spredt på flere forskellige brancher
- Meget mindre afhængige af høj beskæftigelse i fiskeindustrien
- Lav arbejdsløshed, men voksende nu – 2,3% i januar 2009

FØROYABANKI

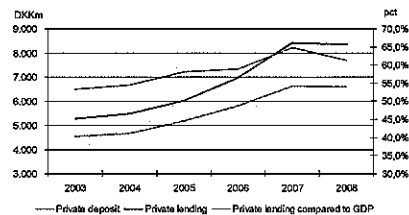
Boligpriserne steg kraftigt i 2006-07, men forholdsvis sent i den økonomiske optur

- Et mindre fald i 2008
- Ikke nogen rigtig bobleadfærd – og slet ikke sammenlignet med Kbh og Island

FØROYABANKI

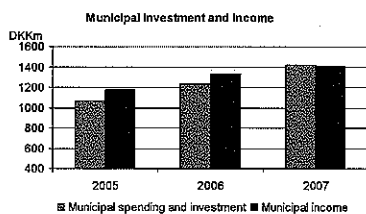
Husholdningernes lån og indlån er steget med stigningen i økonomien

- Stadig lav husholdningsgæld målt i forhold til BNP

FØROYABANKI

Kommunernes investeringer vil sandsynligvis stige og kan gøre det

FØROYABANKI

Stærk økonomi til at imødegå finanskrisen

- Den offentlige sektor er godt polstret
 - Lav bruttogæld
 - God likviditet og mulighed for låneoptagelse
 - Moody's giver landet en god rating
- Husholdningssektoren er ikke så følsom
 - Relativ lav gældsætning ift både indkomst (62% af BNP). Ingen 'bobleadfærd'
 - Befolkningsvækst på 1% i 2008
 - Lav men voksende arbejdsløshed
- Erhvervssektoren gennemgår strukturalpøringer:
 - Beskæftigelsen i fiskeindustrien faldt med 31% fra '98 til '08, en mere effektiv industri. Fiskeopdræbsindustrien beskæftiger færre end 3%, men står for 23% af eksporten
 - Fiskeeksport faldt med 9% i 2008, opdrætsseksport steg med 59% - eksportvækst 5% i 2008
 - Bygeboom drevet af private investeringer er overstået, men offentlige investeringer står nu for tøm

FØROYABANKI

Finanskrisen påvirker bankerne forskelligt

- Eik Banki er hårdere ramt af finanskrisen end Føroya Banki, især via hensættelser mod tab på udlån i Danmark og kursfald på værdipapirer. Regnskab for 2008:

	Eik	FB
Resultat før skat	-415m	+200m
Hensættelser	554m	49m
Kursfald	246m	76m
Balancen	21,7 mia.	10,1 mia.
Solvens	10,6%	21,1%

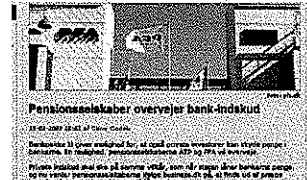
- Eik har knap halvdelen af sin eksponering i DK, mens 80% af deres hensættelser hidrører fra denne eksponering

FØROYA BANKI

Føroya Banki tager konkurrencen op indenfor pensionsområdet i Danmark

Konkurrence vil lukke flere pensionselskaber

Direkt og sikkert Der er et stort antal pensionselskaber, der har taget sig fejl i løbet af de seneste få år. Resultatet er, at mange af dem er gået konkurs. Det betyder, at mange mennesker mister deres pensionsopsparinger.

Pensionselskaber overvejer bank-indkud

At være 88 år gammel og have et stort pensionsopsparingskonto er en stor fordel. Men hvis man ikke har været opmærksom på sin pension, kan det være en stor ulempe. Derfor er det vigtigt at være opmærksom på sin pension og sikre sig, at den er i orden.

Den danske pensionskunder betaler et årligt gebyr, som koster dem 15 procent af pensionen, fordi selskabernes ejere stiller sig i kø for at sikre pensionsopsparingen under nedture. Men krisen bringer ikke selskabernes egenkapital i spil.

Pensionselskaber plukker

Danske pensionskunder betaler et årligt gebyr, som koster dem 15 procent af pensionen, fordi selskabernes ejere stiller sig i kø for at sikre pensionsopsparingen under nedture. Men krisen bringer ikke selskabernes egenkapital i spil.

AF Claus Henningsen
 Når man er af de mange, der er gået konkurs, er det svært at se på. Men det er vigtigt at være opmærksom på sin pension og sikre sig, at den er i orden. Hvis man er i tvivl, kan man altid kontakte sin pensionselskaber for at få mere information.

FØROYA BANKI

Udsigterne for 2009

- Makroøkonomiske vækst afdæmpes til negativ vækst i år
 - Nulvækst i eksporten
 - Større eksportværdi i opdræt
 - Fald i fiskeeksport, drevet af lavere priser
 - Lavere private investeringer og forbrug
 - Større underskud på de offentlige finanser – skaber jobstabilitet
- Ikke nogen bobleøkonomi, derfor blød landing for økonomien
- De to store banker vil agere forskelligt i forhold til Bankpakke II

FØROYA BANKI

Mine centrale budskaber i dag

- Som en lille åben økonomi er det færøske samfund naturligvis påvirket af den nuværende globale finanskris og økonomiske recession
- Tydelige indikationer om en nedkøling af økonomien, men økonomien var tæt på overophedning, da finanskrisen ramte
- Dog stærke fundamentale økonomiske forhold til at imødegå finanskrisen og den efterfølgende økonomiske nedtur
 - Den offentlige sektor
 - Husholdningssektoren
 - Erhvervssektoren

FØROYA BANKI

4. Økonomi

4.1 Aktuelle økonomiske forhold

Der er tegn på, at den markante økonomiske højkonjunktur, der har kendetegnet den færøske økonomi i 2006 og 2007, er ved at være ovre. Der er fortsat fremgang for de fleste erhvervssektorer, men dele af fiskerierhvervet og fiskeindustrien er hårdt presset af høje oliepriser og synes at være i problemer. Dertil kommer, at fiskeriet oplever både fald i fangstmængder- og priser. Havbrugserhvervet er kommet på fode igen og er i fremgang.

Handelsbalancen udviser stort underskud for 3. år i træk. Importen har været stigende, hvorimod eksporten ikke har oplevet samme fremgang. Med problemerne for fiskerierhvervet kan der også forventes stort underskud på handelsbalancen i 2008, hvilket kan medføre, at saldoen på betalingsbalancen bliver negativ efter flere år med overskud.

Landskassen har de seneste to år haft overskud og der er budgetteret med et lille overskud i 2008. Via privatiseringer har landskassen fået tilført 1,8 mia. kr. i form af ekstraordinære indtægter over de seneste to år.

Kommunerne har i budgettet for 2008 budgetteret med et samlet underskud, som bl.a. skal finansieres ved træk på likviditeten og låntagning.

Foreløbige tal for de første 4 måneder af 2008 viser en stigning i de samlede lønudbetalinger på 3,8 pct. i forhold til samme periode året før. Denne fremgang dækker dog over store udsving til de enkelte sektorer. Lønudbetalingerne er omtalt nærmere i afsnit 4.2.

Den økonomiske fremgang og den øgede økonomiske aktivitet afspejles i ledighedsstatistikken. I *bilag 3.1* er vist udviklingen i *ledigheden* på Færøerne i perioden januar 2001 - marts 2008. Ledigheden på Færøerne har de seneste år været meget lav. I januar 2005 var den sæsonkorrigerede ledighed 4,0 pct., men er siden faldet i takt med den forbedrede økonomiske udvikling og var i marts 2008 det laveste nogensinde med en sæsonkorrigeret ledighed på kun 1,3 pct. Den lave ledighed har medført stor mangel på arbejdskraft, især indenfor bygge- og anlægssektoren samt fiskeindustrien.

4.2 Nationalregnskabet for Færøerne

Produktionen

Bruttonationalproduktet (BNP) er et mål for den erhvervmæssige indkomstkæbelse (værditilvækst). BNP udregnes som værdien af produktionen i samtlige erhverv med fradrag af værdien af de rå- og hjælpestoffer samt tjenester, erhvervene har forbrugt ved produktionen. BNP opgøres i markedspriser, hvilket vil sige, at afgifter (indirekte skatter og told) er medregnet og offentlige tilskud fratrukket.

Færøernes Statistik (Hagstova Føroya) har netop offentliggjort en opgørelse over BNP i løbende priser for årene 2004-2006 der viser, at BNP steg med 13,5 pct. fra 2005 til 2006. Med en stigning i forbrugerpriserne i samme periode på ca. 3 pct., har der været tale om en markant realvækst.

I tabel 4.1 er vist BNP i årets priser for perioden 2002-2006. Der foreligger ikke en opgørelse af BNP i faste priser.

Tabel 4.1 Færøernes bruttonationalprodukt 2002-2006

	2002	2003	2004	2005	2006
	----- Mio. kr. -----				
BNP, løbende priser	10.016	9.875	10.086	10.389	11.878
	----- Pct. -----				
Ændring i BNP, løbende priser	4,2	-1,4	2,1	3,0	13,5

Kilde: Hagstova Føroya

Da tallene for BNP opgøres med forsinkelse, må en aktuel vurdering af færøsk økonomi baseres på andre indikatorer, og her er lønudbetalingerne en god indikator. Fra 2005 til 2006, hvor BNP i løbende priser steg med 13,5 pct., steg de samlede lønudbetalinger med 7 pct. Fra 2006 til 2007 steg lønudbetalingerne med 8 pct., så der kan også forventes en markant stigning i BNP i samme periode.

Foreløbige tal for de første 4 måneder af 2008 viser en stigning i de samlede lønudbetalinger på 3,8 pct. i forhold til samme periode året før. Denne stigning dækker dog over store variationer mellem erhvervene. Fiskeriet har således haft en stor tilbagegang på 27 pct., mens stort set alle andre erhverv har haft en stigning i lønudbetalingerne. I modsætning til havfiskeriet er lønudbetalingerne i fiskeopdræts-erhvervet i samme periode steget med 22 pct. Dertil kommer store stigninger indenfor den offentlige sektor, servicesektoren, byggeriet samt råstofudvindingen. Det skal bemærkes, at de offentlige lønudbetalinger i de første 4 måneder af 2008 er steget med 6,9 pct. i forhold til samme periode sidste år. Den offentlige sektor er dermed den sektor, der er vokset mest i absolutte tal.

Landsbanki Føroya udarbejder løbende prognoserne for den økonomiske udvikling på Færøerne og forventer på baggrund af modelberegninger foretaget i januar 2008 en stigning i BNP i årets priser på 4,7 pct. i 2007. Denne fremregning er dog baseret på, at de samlede lønudbetalinger højst stiger med 3,8 pct. i 2007.

4.3 Udenrigshandel, betalingsbalance og udlandsgæld

Færøernes handels- og valutapolitiske stilling

Færøerne deltager på grund af landets størrelse, beliggenhed og erhvervsstruktur i meget høj grad i den internationale arbejdsdeling. Med begrænsede indenlandske produktionsmuligheder importerer Færøerne hovedparten af de nødvendige forbrugsgoder. Denne import finansieres ved eksport, navnlig af fisk og fiskeprodukter.

Økonomiens forholdsvis høje åbenhed fremgår bl.a. af, at eksporten af varer og tjenester i 2007 skønmæssigt udgjorde 33 pct. og importen af varer og tjenester udgjorde 39 pct. af det færøske bruttonationalprodukt.

Sagsområderne *import og eksport* samt *direkte og indirekte skatter* er overtaget som færøske særanliggender. Det betyder bl.a., at Færøerne er et selvstændigt toldområde med egne regler om told (indførselsafgifter) og indførselskontrol mv. De øvrige dele af rigsfællesskabet (Danmark og Grønland) er således i handelsmæssig sammenhæng at betragte som udland.

I medfør af hjemmestyreordningen fastsætter Færøerne selv regler for en række økonomiske områder, såsom erhvervs politik, skatte- og afgiftspolitik samt import og eksport.

Færøerne er omfattet af bl.a. Danmarks medlemskab af FN og af OECD. Siden 1952 har Færøerne desuden været omfattet af Danmarks GATT-forpligtelser (i det omfang, der ikke er taget konkrete forbehold), og fra 1. januar 1995 er Færøerne tillige omfattet af WTO-aftalen.

Færøerne udgør en del af det danske valutaområde, men har egne pengesedler, der er det lovlige betalingsmiddel på øerne. Møntenheden på Færøerne er króna. Med lov nr. 248 fra 12. april 1949 om pengesedler mv. på Færøerne er værdiforholdet mellem den færøske króna og den danske krone fastlåst til 1:1.

Der eksisterer ikke restriktioner i forbindelse med ind- eller udførsel af færøsk eller anden valuta.

Færøerne og europæisk integration

Danmarks indtræden i De Europæiske Fællesskaber (EF) den 1. januar 1973 omfattede i henhold til tiltrædelsestraktaten ikke Færøerne. Dog kunne Danmark, i en treårig periode,

det vil sige indtil udgangen af 1975, afgive en erklæring om, at Færøerne skulle være omfattet.

På baggrund af en enstemmig lagtingsbeslutning meddelte Færøernes landsstyre imidlertid i foråret 1974, at man ikke ønskede færøsk medlemskab af EF. Herefter blev der forhandlet et handelsarrangement, der trådte i kraft den 1. september 1974.

Danmarks indtræden i EF betød bl.a., at Færøerne sammen med Danmark udtrådte af det europæiske frihandelsområde, EFTA.

Handelsarrangementet af 1974, blev i 1992, bl.a. i lys af indførelsen af EF's indre marked, afløst af en handelsaftale. Som led heri blev et tidligere system med fiskale importafgifter i 1992 afløst af en færøsk toldlovgivning med respekt for GATT-forpligtelserne, samt ikke-diskriminatoriske omsætningsskatter, herunder en merværdiafgift (moms). Efter denne told- og afgiftsreform havde Færøerne samme udgangspunkt som europæiske lande i øvrigt for at kunne indgå i et netværk af aftaler til sikring af øget frihandel mellem Færøerne og resten af Europa.

Den bilaterale aftale mellem Færøerne/Danmark og EF om delvis frihandel mellem Færøerne og EF trådte i kraft den 1. januar 1992. Aftalen blev set som en del af en bredere løsning, der omfattede Færøernes samhandel med det samlede EF og EFTA-område. Der blev de følgende år indgået frihandelsaftaler med EFTA-landene Island, Norge, Sverige, Finland, Schweiz og Østrig.

Med de tre sidstnævnte landes indmeldelse i EF pr. 1. januar 1995 blev frihandelsaftalerne med disse lande ophævet (aftalen med Østrig nåede formelt ikke at træde i kraft, men var blevet foreløbigt anvendt), og der blev undertegnet en ny handelsaftale mellem det udvidede EF og Danmark/Færøerne den 6. december 1996, der trådte i kraft 1. januar 1997. I 1999 skete ved en ændring i handelsaftalens Protokol 1 en liberalisering af Færøernes adgang til toldfri eksport af fiskeprodukter til EF.

Handelsaftalen mellem EF og Danmark/Færøerne

Aftalen af 2. december 1991 mellem på den ene side Danmarks regering og Færøernes landsstyre og på den anden side EF, som ændret ved aftalen af 6. december 1996, regulerer samhandelen mellem Færøerne og EF (inkl. Danmark).

Aftalens indhold er modelleret efter de frihandelsaftaler, som EF indgik med EFTA-landene i første halvdel af 1970'erne, og den blev anmeldt til GATT som en frihandelsaftale.

EF på den ene side og Færøerne på den anden side har i henhold til aftalen afskaffet al told- og afgiftsmæssig diskrimination af hinandens varer, dog med en række undtagelser.

I henhold til aftalen giver Færøerne EF toldfrihed for alle varer, dvs. både industri-, landbrugs- og fiskerivarer, med undtagelse af mælkeprodukter og fårekød. EU giver toldfrihed for færøske industrivarer, men kun for få landbrugsvarer.

Færøerne har ikke opnået fuld og ubegrænset toldfrihed i EF for alle fiskeprodukter. Der er i Protokol 1 til aftalen opregnet en såkaldt positivliste over produkter, hvor Færøerne hidtil havde kunnet påvise at have haft eksport, og som opnåede toldfrihed. For adskillige af disse varer blev toldfriheden imidlertid i 1991-aftalen begrænset af kvoter og referencelofter, hovedsageligt beregnet på basis af EFs import fra Færøerne i en given periode. De kvotebelagte varer belægges med MFN-told, når kvoten nås. Der er gradvis sket en opblødning heri, navnlig ved en ændring i Protokol 1 i 1999, hvorved alle lofter og flere kvoter blev ophævet, så man nu tilnærmelsesvis har opnået frihandel på fiskeriområdet. Det skønnes at 98 pct. af Færøernes fiskeeksport til EF foregår på frihandelsbasis. Dog er toldfriheden for enkelte varer af betydning for færøsk eksport fortsat begrænset af kvoter. Dette gælder navnlig pillede rejer, samt fiskefoder.

I aftalen med Danmark/Færøerne har EF ikke fået fiskerikoncessioner som modydelse for toldfrihed for fiskeprodukter, hvilket skal ses i lyset af Færøernes specielle forhold. I præambelen til aftalen henvises der dog til parternes hensigt om at opretholde den gældende aftale om gensidigt fiskeri på et tilfredsstillende niveau, hvilket hidtil også har været anset for værende i Færøernes interesse.

I henhold til aftalen er der oprettet et forhandlingsforum i form af en blandet kommission, hvor parterne løbende kan drøfte aftalens funktion og aftale yderligere liberaliseringer. Aftalen rummer en generel udviklingsklausul, en specifik udviklingsklausul vedrørende færøske fiskeprodukters toldfri adgang til EF, i takt med udviklingen i varesortimentet, ligesom der er en fælles erklæring om, at såfremt en af parterne giver EFTA fordele, der er mere gunstige, vil man positivt overveje at udstrække dem til modparten.

På et møde i juli 2006 blev det dog aftalt at hæve Færøernes toldfrie kvote på rejer til EF. Kvoten hæves gradvis fra de nuværende 3.000 tons med 1.000 tons om året frem til 2009, hvor kvoten bliver 6.000 tons. Aftalen forudsætter, at færøske virksomheder udnytter kvoten. Med de herskende forhold på rejemarkedet er det usikkert, i hvilket omfang denne betingelse vil kunne opfyldes.

En af årsagerne til de i 1999 indførte ændringer var en generel vurdering af, at de tidligere begrænsninger i toldfriheden for fiskevarer stred mod intentionerne i WTOs bestemmelser om frihandel.

Aftalen indeholder en beskyttelsesklausul, som træder i kraft ved markedsforstyrrelser hos en af aftalens parter. Det er således muligt at indføre midlertidige beskyttelsesforanstaltninger for den ene parts egne produkter, ligeledes kan parterne indføre antidumpingforanstaltninger mod modpartens produkter. Dette har haft praktisk betydning. I

2002-2003 blev færøske lakseeksportører udsat for en anti-dumping-undersøgelse, der resulterede i frifindelse, mens en tilsvarende undersøgelse af ørredeksportørerne i 2003 medførte, at EU indførte anti-dumpingafgifter på færøsk opdrættet ørred.

EU-kommissionen tog endvidere i 2004 skridt til beskyttelsesforanstaltninger for import af opdrætslaks. Disse foranstaltninger bortfaldt dog for færøsk laks på grund af manglende tilslutning i EUs Ministerråd.

I 2000 blev handelsaftalen med EF udbygget med en aftale om veterinære anliggender. Den gør Færøerne til en del af det indre marked på dette område og medfører store praktiske lettelser i parternes samhandel. Veterinæraftalen sigter primært imod at lette eksporten af færøske fiskevarer til EF og dermed sidestille dem med varer fra EFTA-lande som Island og Norge, der i en årrække har haft tilsvarende ordninger

Den 1. januar 2002 blev der i samhandelen Færøerne-EF indført regnskabsmæssig adskillelse ved opgørelsen af varers oprindelse, analogt med hvad der gælder for andre frihandelsaftaler.

Den gensidige toldfrihed i henhold til en frihandelsaftale er begrænset til varer af de to parter oprindelse. Et vigtigt element i en frihandelsaftale er derfor udformningen af oprindelsesreglerne. En ulempe for Færøerne i den bilaterale handelsaftale med EU har været, at kravene til en vares oprindelse er strengere for fiskeprodukter end f.eks. for industrivarer. Som led i netværket af europæiske frihandelsaftaler har man indført regler om, hvorledes oprindelse kan kumuleres mellem flere af de deltagende parter. Der er indført et system med paneuropæisk kumulering af oprindelse. Den 1. december 2005 blev Færøerne, sammen med middelhavslandene, omfattet af ordningen. Dette bidrager til at lette integreringen af færøsk økonomi i en europæisk sammenhæng. Ordningen medfører bl.a., at færøske fiskeforarbejdningsfabrikker vil kunne anvende f.eks. islandske eller norske råvarer, uden at dette går ud over toldfriheden i f.eks. EU, samt at islandske eller norske virksomheder vil kunne købe færøsk rå fisk, forarbejde den og sælge den under præferencetold i EU. Endvidere vil varer, der f.eks. er produceret i Danmark på grundlag af f.eks. norske råvarer, i henhold til aftalen kunne importeres toldfrit til Færøerne. Nyordningen indebar, at også oprindelsesreglerne i de gældende aftaler med EFTA-landene (Island, Norge og Schweiz) blev ajourført tilsvarende.

På baggrund af en udbredt opfattelse på Færøerne af, at handelsaftalen af 1991 ikke har været tilstrækkelig til varetægelse af de færøske interesser, nedsatte landsstyret i 1995 et udvalg til undersøgelse af den mest gavnlige markedsadgang til EF. Udvalget afgav samme år en betænkning til landsstyret *Muligheder for samarbejde med EF*. På baggrund heraf nedsatte landsstyret i 1997 et udvalg, der skulle udarbejde mulige oplæg til forhandlinger med EF om en nyordning af forholdene mellem Færøerne og EF. Udvalget afgav betænkning i 1998 *Redegørelse for forhandlinger med EF*. Disse betænkninger gav dog ikke umiddelbart stødet til konkrete forhandlinger med EU. Fra landsstyrets side er

der dog i en årrække blevet udtrykt interesse for at indgå i en ny og mere integreret samarbejdsordning med EU. Man har således udtrykt interesse for, at den frie udveksling udstrækkes til at omfatte en række EØS-relaterede områder som fri bevægelse for varer, tjenesteydelser, kapital og personer. Tilsvarende ønskes også sektorpolitikker såsom uddannelse, forskning og kultur, samt luftfart, inddraget. Disse emner er genstand for sonderinger eller drøftelser mellem på den ene side færøske og danske myndigheder og på den anden side EU-kommissionen.

Andre handelsaftaler

Udover aftalen med EF har Færøerne fortsat frihandelsaftaler med Norge og Schweiz. Herudover blev der henholdsvis i 1997 og 1998 indgået frihandelsaftaler med Estland og Polen (ikrafttrådt henholdsvis 1998 og 1999). Estlands og Polens medlemskab i EU pr. 1. maj 2004 medførte bortfald af disse aftaler, idet samhandelen med disse lande blev omfattet af aftalen Færøerne & EF. Med Rusland blev der i 2006 undertegnet en brevveksling om gensidig mestbegunstigelsesbehandling.

Landsstyrets interesse for at indgå handelsaftaler skal bl.a. ses på baggrund af Færøernes ønske om, at færøske eksportvarer, navnlig fiskeprodukter, ikke skal udsættes for en dårligere toldbehandling i andre lande end tilsvarende produkter fra EF, og navnlig fra EFTA-landene, hvis aftaler med mange lande indebærer betydelige toldpræferencer for fisk og fiskevarer.

Med Island blev der den 31. august 2005 i Hoyvík på Færøerne undertegnet en aftale, der udvider den indtil da gældende frihandelsaftale med fri bevægelighed også for arbejdskraft, kapital og tjenester (de fire friheder), samt åbner mulighed for udstrakt sektorsamarbejde ("Hoyvík-aftalen"). Aftalen trådte i kraft den 1. november 2006.

Færøerne og EFTA

Som led i landsstyrets bestræbelser på at få placeret Færøerne i den europæiske integrationsproces har landsstyret siden foråret 2006 ført sonderende drøftelser med EFTA-landene (Norge, Islands, Schweiz og Liechtenstein) om mulighederne for Færøernes tilknytning til den europæiske frihandelssammenslutning EFTA. Repræsentanter for landsstyret har aflagt besøg i EFTA-hovedstæderne, og udenrigsministeren har, bl.a. i samtaler med sine kollegaer fra EFTA-landene udtrykt den danske regerings støtte til de færøske bestræbelser. Endnu er det for tidligt at vurdere, hvorvidt de færøske bestræbelser på at opnå medlemskab af EFTA vil bære frugt.

Eksport

Færøernes eksport af varer fordelt på hovedgrupper er vist i *tabel 4.2*. For en opgørelse af eksporten fordelt på fiskearter mv. henvises til *bilag 4.1*.

Tabel 4.2 Færøernes eksport af varer 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007
	----- Mio. kr. -----				
Nedkølet/iset fisk	1.288	1.185	1.026	1.019	1.050
Frossen fisk	1.368	1.194	1.334	1.519	1.620
Saltfisk	642	541	511	479	452
Røget fisk	14	29	41	39	39
Tørret fisk	238	364	350	475	473
Fiskekonserves	109	83	54	34	15
Anden konserveret fisk	104	81	49	74	139
Andre fiskeprodukter	0	0	1	2	3
Andre varer	9	23	25	151	136
<i>Eksport ekskl. skibe, fly o. lign.</i>	<i>3.772</i>	<i>3.500</i>	<i>3.391</i>	<i>3.793</i>	<i>3.929</i>
Skibe, fly o. lign.	139	189	195	76	93
<i>Eksport i alt</i>	<i>3.912</i>	<i>3.689</i>	<i>3.586</i>	<i>3.869</i>	<i>4.023</i>
	----- Pct. -----				
Eksport i pct. af BNP	40,3	37,8	35,9	35,1	-

Kilde: Hagstova Føroya og Tabel 4.1

I perioden fra 2001-2005 faldt værdien af eksporten med over 700 mio. kr. eller 16 pct. Faldet i eksporten fra 2001 til 2005 skal dog ses i lyset af en gennemsnitlig stigning på 15 pct. om året i perioden 1998-2001. Eksportværdien af laks og ørred faldt med knap 50 pct. i perioden 2002-2005 som følge af både faldende priser og mængde. Den mængdemæssige tilbagegang skyldtes især sygdom i besætningerne.

I 2006 vendte udviklingen og eksporten steg med 283 mio. kr. eller knap 8 pct. Ekskl. skibe var stigningen over 400 mio. kr. eller knap 12 pct. Stigningen i eksporten er fortsat i 2007, dog noget mere afdæmpet. Stigningen i eksporten i 2007 (ekskl. skibe og fly) var knap 4 pct. Over halvdelen af stigningen i eksporten (ekskl. skibe og fly) kan henføres til en øget eksport af andre fiskearter end de traditionelt betydende fiskearter som torsk, kuller og laks. Især eksporten af torsk, hvor der har været et faldende fiskeri, er faldet markant de seneste fem år og er i 2007 næsten halveret i forhold til 2002. Eksport af andre fiskearter, såsom blåhvilling, havtaske, brosme, makrel, ørred og lange, er derimod stigende og er sammen med en øget eksport af sej og fiskemel medvirkende til en stigning i den samlede eksport i 2006 og 2007. Eksporten af andre varer end fisk og fiskeprodukter (ekskl. skibe og fly) har også bidraget til stigningen i 2006-2007. Gruppen andre varer er dog typisk også relateret til fiskerierhvervet.

Eksporttallene for de første 4 måneder i 2008 viser voldsomt fald i eksporten i forhold til samme periode i 2007. Eksportværdien (ekskl. skibe og fly) for de første 4 måneder i 2008 er 1.070 mio. kr. mod 1.442 mio. kr. for samme periode i 2007, faldet svarer til en procentvis nedgang på 26 pct. Nedgangen i eksporten er især et udtryk for de problemer, som fiskeriet har haft i slutningen af 2007 og starten af 2008. De meget høje oliepriser kombineret med faldende fangstmængder har medført, at dele af fiskeflåden ikke kan få økonomien til at hænge sammen. Det er især dybhavstrawlerne (enkeltrawlerne), der har store problemer.

Eksportværdien af torsk, kuller og sej er 106 mio. kr. mindre i de første 4 måneder i 2008 end i samme periode året før. Målt i mængde er tilbagegangen for de tre fiskearter 24 pct., men pga. stigende priser er værdien faldet lidt mindre, nemlig med 18 pct. Eksporten af stort set alle former for fiskevarer bortset fra opdrætsfisk har været faldende i årets første 4 måneder i forhold til samme periode sidste år. Eksporten af andre varer er steget en anelse i starten af 2008.

Eksportens procentvise fordeling på bestemmelseslande i forhold til værdien af eksporten for årene 2002-2007 fremgår af *tabel 4.3*. På grund af ændret opgørelsesmetode kan tallene i *tabel 4.3* ikke sammenlignes med tilsvarende opgørelser i Rigsombudsmandens beretninger fra før 2002.

Tabel 4.3 Færøernes eksport i pct. fordelt på bestemmelsesland 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007
	----- Pct. -----				
Storbritannien.....	22,1	25,7	28,6	26,4	24,0
Danmark.....	23,3	19,4	14,4	12,0	12,9
Spanien.....	11,9	10,1	9,7	8,1	8,5
Frankrig.....	9,4	8,3	8,2	9,9	7,4
Norge.....	5,1	7,7	5,9	11,8	13,6
Tyskland.....	5,9	5,2	5,1	5,8	5,3
Rusland.....	0,1	0,7	3,7	3,0	3,1
Japan.....	4,1	4,0	3,5	3,3	3,0
Grønland.....	0,0	0,2	0,3	0,7	2,3
Island.....	1,1	2,8	5,0	1,8	2,9
Italien.....	3,2	3,7	2,8	2,6	2,0
Andre lande.....	14,9	15,1	18,1	17,1	15,0
I alt.....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Hagstova Føroya.

Storbritannien har siden 2004 været Færøernes vigtigste eksportmarked, efter at Danmark tidligere har været det i mange år. Spanien er i 2006 afløst af Norge som Færøernes tredje væsentligste eksportmarked. Spanien importerer især færøsk saltfisk, men øget konkurrence fra bl.a. Island har medført faldende færøsk eksport af saltfisk til Spanien.

Uden for EU har det amerikanske marked tidligere været af relativ stor betydning, men eksporten hertil er over en årrække faldet markant og udgjorde kun 1,0 pct. i 2007.

Import

Færøernes import af vare fordelt på hovedgrupper i perioden 2003-2007 er vist i *tabel 4.4*.

Tabel 4.4 Færøernes import af varer 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007
	----- Mio. kr. -----				
Foder til landbrug og fiskeopdræt.	269	193	76	95	99
Andre varer til landbruget	28	28	26	29	47
Bygge- og anlægsvirksomhed	357	367	374	454	610
Produktion i øvrigt	757	695	717	865	958
Brændsel m.v.	446	531	717	862	866
Maskiner og udstyr	475	376	363	509	590
Biler	229	211	225	340	395
Direkte forbrug	1.045	1.072	1.109	1.281	1.376
Fisk m.v.	107	112	105	126	66
<i>Import ekskl. skibe, fly og lign.</i>	<i>3.711</i>	<i>3.583</i>	<i>3.713</i>	<i>4.560</i>	<i>5.007</i>
Skibe, fly og lign.	1.154	179	777	132	293
<i>Import i alt</i>	<i>4.865</i>	<i>3.762</i>	<i>4.490</i>	<i>4.692</i>	<i>5.300</i>

Kilde: Hagstova Føroya.

Færøernes samlede import faldt fra 2003 til 2004. Dette fald skyldtes indregistreringen af passagerfærgen *Norröna* i 2003, hvorfor importen er ekstraordinær høj i 2003. Den samlede import steg igen markant fra 2004 til 2005, hvor stigningen var 19 pct. Denne stigning kan henføres til indregistreringen af den nye passagerfærge *Smyril* og til flere nye og større fiskeskibe.

Ekskl. skibe og fly var importen stort set uændret i perioden 2003-2005, men steg så markant i 2006 med knap 23 pct. Den markante økonomiske fremgang i 2006 kommer dermed også til udtryk i importen. Stigningen i importen ses igen i alle varegrupper, men var størst indenfor grupperne biler, maskiner og værktøj. Importen (ekskl. skibe og fly) steg igen i 2007, dog mere afdæmpet end i 2006. Det er især materialer til bygge- og anlægsbranchen, der har bidraget til den øgede import i 2007.

En opgørelse over importen for 1. kvartal 2008 viser, at der inkl. skibe og fly er importeret for 113 mio. kr. mere end i samme periode året før, hvilket svarer til en stigning på 10 pct. Ekskl. skibe og fly er stigningen i importen derimod uændret i 1. kvartal 2007 i forhold til samme periode året før.

I tabel 4.5. er vist Færøernes import fordelt på oprindelsesland i perioden 2002-2007.

Tabel 4.5 Færøernes import i pct. fordelt på oprindelsesland 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007
	----- Pct. -----				
Danmark.....	25,9	32,9	26,7	30,1	29,9
Norge.....	23,2	18,3	17,4	20,2	18,5
Tyskland.....	22,1	7,5	6,6	7,6	7,9
Sverige.....	4,4	6,9	5,4	6,1	6,6
Storbritannien.....	3,5	5,3	4,7	4,2	4,6
Kina.....	1,5	2,3	2,5	3,1	3,6
Frankrig.....	2,6	3,0	2,2	2,6	2,6
Spanien.....	0,6	0,7	6,7	0,8	2,4
Island.....	3,6	4,2	2,4	3,1	2,4
Japan.....	1,7	2,1	1,8	2,5	1,9
USA.....	1,0	1,0	8,6	1,3	1,3
Andre lande.....	9,9	15,8	15,0	18,4	18,3
I alt.....	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kilde: Hagstova Føroya.

Godt 2/3 af den færøske import kommer fra EU-området med Danmark som det klart største oprindelsesland. Det er også værd at bemærke, at mere end halvdelen af den færøske import i 2007 har oprindelse i Danmark eller Norge. Importen fra Spanien faldt betydeligt i 2006 i forhold til 2005, hvor en passagerfærge bygget i Spanien trak den spanske andel af importen op.

Handelsbalancen

I tabel 4.6. er vist Færøernes handelsbalance i perioden 2003-2007.

Tabel 4.6 Færøernes handelsbalance 2003-2007

	2003	2004	2005	2006	2007
	----- Mio. kr. -----				
<i>Eksport</i>	3.912	3.689	3.586	3.869	4.023
Skibe og fly.....	139	189	195	76	93
Ekskl. skibe og fly.....	3.773	3.500	3.391	3.793	3.929
<i>Import</i>	4.865	3.762	4.486	4.678	5.300
Skibe og fly.....	1.154	179	777	132	293
Ekskl. skibe og fly.....	3.711	3.583	3.709	4.546	5.007
<i>Handelsbalancen</i>	-953	-73	-900	-809	-1.277
Skibe og fly.....	-1.015	10	-582	-56	-200
Ekskl. skibe og fly.....	62	-83	-318	-753	-1078

Kilde: Tabel 4.3. og Tabel 4.5.

Som det ses i tabel 4.6 har der i hele perioden 2003-2007 været underskud på handelsbalancen. I 2001 og 2002 var der faktisk overskud på handelsbalancen, men indregistreringen af passagerfærgen Norröna øgede importen med godt 700 mio. kr. i 2003 og var dermed den væsentligste årsag til årets underskud på handelsbalancen på godt 950 mio. kr. I 2004, hvor der ikke i samme omfang var skibsimport, faldt underskuddet på handelsbalancen betydeligt i forhold til året før og udgjorde 73 mio. kr.

I 2005 blev passagerfærgen Smyril til ca. 300 mio. kr. indregistreret og Atlantic Airways købte et fly. Underskuddet på handelsbalancen for 2005 steg bl.a. som følge heraf til 900 mio. kr.

Handelsbalancen for 2007 viser et underskud på 1,3 mia. kr. inkl. skibe. Ekskl. skibe er underskuddet ca. 200 mio. kr. mindre. Det er 3. år i træk med stort underskud på handelsbalancen. Importen er steget kraftigt de senere år, hvor eksporten, der næsten udelukkende er baseret på fisk og fiskeprodukter, ikke har kunnet følge med. Siden 2004 er importen steget med ca. 1,5 mia. kr., hvoraf halvdelen af stigningen kan henføres til import til bygge- og anlægsvirksomhed, maskiner og anden produktion. Ca. 20 pct. af importstigningen forklares ved stigende oliepriser og andre 20 pct. stammer fra øget import til forbrug. Denne udvikling er til dels fortsat i 2007, hvor det især er importen af varer til byggebranchen samt den øvrige produktion, der belaster handelsbalancen i negativ retning. Det negative resultat af handelsbalancen er ikke et udtryk for, at eksporten er faldet, men derimod at importen er steget væsentlig mere.

En opgørelse over værdien af importen og eksporten for 1. kvartal 2008 viser, at importen fortsat er stigende og eksporten faldende. Ekskl. skibe og fly er importen i årets 1. kvartal steget med 9 pct. (107 mio. kr.) i forhold til samme periode året før. Importstigningen skyldes primært stigende oliepriser. I samme periode er eksporten ekskl. skibe og fly faldet med 29 pct. (314 mio. kr.). Der har været et fald i eksporten af alle fiskearter og fiskeprodukter, undtaget opdrætsfisk, hvor eksporten er steget med 13 pct.

Betalingsbalancen

Den færøske betalingsbalance omfatter foruden handelsbalancen bl.a. tjenesteydelser (søtransport, rejser m.v.), lønninger, renter samt overførsler fra den danske stat og Danmarks Nationalbank.

Færøernes Statistik har netop offentliggjort betalingsbalancen for 2005 og 2006. Markante underskud på handelsbalancen i 2005 og 2006 har ført til en væsentlig reduktion af betalingsbalancen i forhold til 2004. Der var dog fortsat overskud på betalingsbalancen i 2005 og 2006, hvilket bl.a. kan tilskrives bloktilskuddet fra Danmark. Bloktilskuddet har efter aftale med Færøernes landsstyre været uændret 615,5 mio. kr. årligt i perioden 2002-2008. Underskuddet på handelsbalancen i 2007 på 1,3 mia. kr. har sandsynligvis bragt

saldoen på betalingsbalancens løbende poster i underskud. En oversigt over den færøske betalingsbalancens løbende poster i perioden 2002-2006 er vist i *tabel 4.7*.

Tabel 4.7 Færøernes betalingsbalance 2002-2006

	2002	2003	2004	2005	2006
	----- Mio. kr. -----				
Løbende indt. fra udlandet.....	6.328	5.971	5.719	6.226	6.918
Løbende udg. til udlandet.....	5.258	6.108	4.892	6.207	6.776
Betalingsbalancen saldo	1.069	-137	828	19	142

Kilde: Hagstova Føroya

Udlandsgælden

En nylig opgørelse over Færøernes *nettoudlandsgæld* viser, at Færøerne ved udgangen af 2006 havde et nettotilgodehavende over for udlandet på 3,7 mia. kr., hvilket er en stigning på 764 mio. kr. (26 pct.) i forhold til 2005. Gælden er steget med 2 mia. kr. fra 2005 til 2006 og tilgodehavender med 2,8 mia. kr. i samme periode.

Sidst i 2003 blev den offentlige nettoudlandsgæld nedbragt med 0,5 mia. kr. Det skete ved, at landskassens gæld til den danske stat ekstraordinært blev nedbragt med 1,7 mia. kr., som blev finansieret ved at trække 0,5 mia. kr. på landskassens indestående i Færøernes Landsbank og ved samtidig at optage obligationslån i udlandet for 1,5 mia. kr., hvoraf 0,3 mia. kr. anvendtes til refinansiering af et eksisterende obligationslån.

Den 25. november 2005 indfrie de landsstyret restgælden på det 20-årige annuitetslån. På linie med den førtidige låneindfrielse i 2003 blev restgælden finansieret med obligationsudstedelser. Landsstyrets gæld til staten udgøres dermed af det rente- og afdragsfrie lån på 500 mio. kr., jf. aftalen mellem Den Danske Regering og Færøernes landsstyre af 10. juni 1998.

Table 4.8 Færøernes nettoudlandsgæld 2003-2006

	2003	2004	2005	2006
	----- Mio. kr. -----			
Offentlig.....	777	927	1.092	405
Privat.....	-4.361	-4.497	-4.066	-4.143
I alt	-3.584	-3.570	-2.974	-3.738

Kilde: Hagstova Føroya